

ANALYSE FRA BØRNS VILKÅR • NOV 2022

Savn er et vilkår for mange små børn i delte familier

STOP
SVIGT

Tak!

Vi vil gerne takke alle de børn, der har bidraget med vigtig viden ved at deltage i undersøgelsen om børns hverdagsliv og oplevelse af tryghed i familier. Både de børn, der har udfyldt spørgeskemaet og dem, der har deltaget i kvalitative interviews. Vi vil også gerne takke alle de børnehaver, der er en del af Børns Vilkårs Børnehavepanel, og som har gjort det muligt at gennemføre undersøgelsen.

En tak skal også lyde til ekspertgruppen, der har bidraget til notatet og har været med til at kvalificere vores arbejde.

Indledning

Savn er et vilkår for mange små børn, hvis forældre ikke bor sammen. Savn er et udtryk for, at der er noget, der er betydningsfuldt for barnet. Noget, der er vigtigt, at de voksne prøver at forstå. Savn kan bl.a. være udtryk for stor kærlighed og tilknytning til den forælder, barnet savner. Derfor er savn ikke noget, man kan eller skal fjerne. Men det er vigtigt, at barnet ikke lades alene med savn. Barnet skal opleve, at det er helt ok at have det sådan, at det kan sige det til de voksne, og at de voksne gerne vil lytte og være sammen med barnet i savnet.

En del børn i Danmark vokser op i en familie, hvor forældrene ikke bor sammen. Tal fra Danmarks Statistik viser, at ca. tre ud af fire børn (75 pct.) i alderen 0-17 år bor sammen med begge deres forældre i samme husstand mens ca. hvert fjerde barn (25 pct.) bor i en anden form for familietype, hvor de fx bor hos forældre i forskellige hjem, bor med én forælder alene eller med en forælder og dennes nye partner. Blandt femårige gælder det for ca. hver femte¹.

I løbet af 2021 oplevede 22.000 ud af 1,1 millioner børn i Danmark, at deres biologiske forældre flyttede fra hinanden. Halvdelen af disse børn var seks år eller derunder². Forældres samlivsbrud er derfor et vigtigt tema – også i forhold til de små børn.

Vi ved fra forskning, at forældres skilsmisse eller samlivsbrud udgør en risiko for børns trivsel³, og at forskellige faktorer kan have indflydelse på, hvordan børnene har det efter skilsmissen, fx konfliktniveauet mellem forældrene og barnets relation til forældrene⁴. Forskning siger imidlertid meget lidt om, hvordan de yngre børn oplever hverdagen, efter at deres forældre er gået fra hinanden. Indsigter i, hvordan et brud mellem forældre ser ud fra de små børns perspektiv, kan hjælpe os til bedre at forstå, hvordan vi kan styrke deres trivsel⁵. Der er brug for viden, der ikke kun måler konsekvenserne af forældres samlivsbrud, men også undersøger, hvordan børnene konkret oplever og sætter ord på et hverdagsliv, hvor forældrene er gået fra hinanden.

I foråret 2022 stillede Børns Vilkår børn på fem-seks år fra hele landet en række spørgsmål om deres hverdags- og familieliv. En del af disse børn bor i 'delte familier', dvs. børn, hvis forældre ikke bor sammen. Et gennemgående tema blandt disse børn var, at de i høj grad på skift savner deres ene forælder, når de er hos den anden forælder. Denne tendens afspejler forskning, der viser, at savn er et tema, der ofte optræder i børns fortællinger om deres hverdagsliv, når forældrene er gået fra hinanden⁶.

Derfor sætter vi i dette notat specifikt fokus på oplevelse af savn hos børn, der lever i delte familier. I notatet trækker vi på spørgeskemadata, interviews med børn og eksperter samt data fra Børns Vilkårs ForældreTelefon og Skilsmissebrevkasse.

Børns vilkår har undersøgt

- I foråret 2022 undersøgte Børns Vilkår temaet 'Børns hverdagsliv og oplevelse af tryghed i familier' i vores landsdækkende børnehavepanel.
- Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt børnehavebørn i hele landet og kvalitative interviews med børn.
- 1.153 børn fra børnehaver i hele landet besvarede spørgeskemaet. 160 af børnene lever i en delt familie. Det er dem, som dette notat handler om.
- Spørgeskemaet er bygget sådan op, at en voksen i børnehaven først udfylder nogle baggrundsspørgsmål om barnet, fx hvem barnet bor sammen med. Herefter besvarer barnet selv spørgsmålene om sit hverdags- og familieliv via et talende spørgeskema, der læser spørgsmålene højt for barnet.
- Børnene, der har besvaret spørgeskemaet, er i alderen 5-6 år. Størstedelen (78 pct.) af børnene er 5 år.
- Undersøgelsen har en ligelig og repræsentativ kønsfordeling med 50,8 pct. drenge og 49,2 pct. piger.
- Resultaterne fra undersøgelsen om børn i delte familier har vi drøftet med fire eksperter, der arbejder med forskning og/eller indsatser for børn og familier berørt af skilsmisse eller samlivsbrud.
- Gruppen af børn, der bor i en anden familietype end med begge forældre i samme husstand, er mindre blandt dem, der har besvaret spørgeskemaet end i population generelt. Analysen i dette notat kan derfor kun sige noget om gruppen af børn i delte familier, der har deltaget i undersøgelsen, og vi kan altså ikke generalisere til populationen.

Vi præsenterer alligevel analyserne for at give disse børn en stemme og fremlægge deres oplevelser, som vi har indsamlet gennem undersøgelsen.

Læs mere om Børnehavepanelet, metoderne, repræsentativitet mm. i metodeafsnittet.

EKSPERTGRUPPEN BESTÅR AF:

- Anja Marschall, lektor og forsker ved Københavns Professionshøjskole, Pædagoguddannelsen, Dagtilbud
- Sarah Alminde, postdoc og forsker ved Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, Roskilde Universitet
- Søren Marcussen, leder af Familieafdelingen KBH, Center for Familieudvikling
- Anna-Sophie Trolle Vahl, funktionsleder, Familieretshuset, Aabenraa

Børnenes gode råd til, hvad forældre kan gøre, hvis deres barn savner

Vi har spurgt børnene, der er med i vores interviews, om de har nogle gode råd til, hvad forældre kan gøre, hvis deres børn savner den anden forælder.

Børnene siger:

*Begge forældre kan komme,
når man har fødselsdag*

*Man kan ringe til
mor og far, når man
savner dem*

*Forælderen kan lave noget
hyggeligt og sjovt sammen
med barnet, når det savner
sin anden forælder, fx se
film eller gå på legeplads*

*Man kan tage på besøg
hos sine forældre,
når man savner dem*

*Man kan tale med nogle
andre voksne om det,
hvis man savner sine
forældre, fx de voksne
i børnehaven*

Børns Vilkårs råd til at tale med børn om savn

01

Sæt ord på savnet

Fortæl barnet, at der er mange børn, der har prøvet at savne sine forældre og spørg, om barnet også har det sådan? Vær nysgerrig på, hvordan barnet oplever det, og lad barnet rette dig, hvis du tager fejl.

02

Giv barnet plads til at dele savnet

Hvis dit barn giver udtryk for, at det savner, er det vigtigt at give plads til barnets følelser. Det kan du gøre ved at sidde stille sammen med barnet og fortælle, at du godt kan forstå, at barnet savner sin forælder. I kan evt. se på billeder sammen af den anden forælder eller familie.

03

Vis interesse og spørg respektfuldt

Spørg ind til det, barnet længes efter og holder særlig meget af hos den anden forælder. Mød følelserne med forståelse, omsorg og accept.

04

Giv barnet mulighed for at få kontakt

Hvis barnet har brug for det, så giv mulighed for at få kontakt til den anden forælder. Som forældre må I undersøge, om det gør barnet godt at få talt med eller mødt den forælder, det savner.

05

Tilbyd barnet, at I kan lave noget rart sammen

Måske har barnet selv et forslag – ellers kan du foreslå noget, som dit barn plejer at kunne lide.

06

Undgå at træffe forhastede konklusioner om, at barnet har brug for en anden samværsordning

Giv jer tid til at undersøge, hvad barnets følelser og reaktioner kan handle om, og hvad barnet kan have brug for.

Se også Børns Vilkårs Skilsmisseguide: børnsvilkår.dk/skilsmisseguiden

Savn er et vilkår for mange børn i delte familier

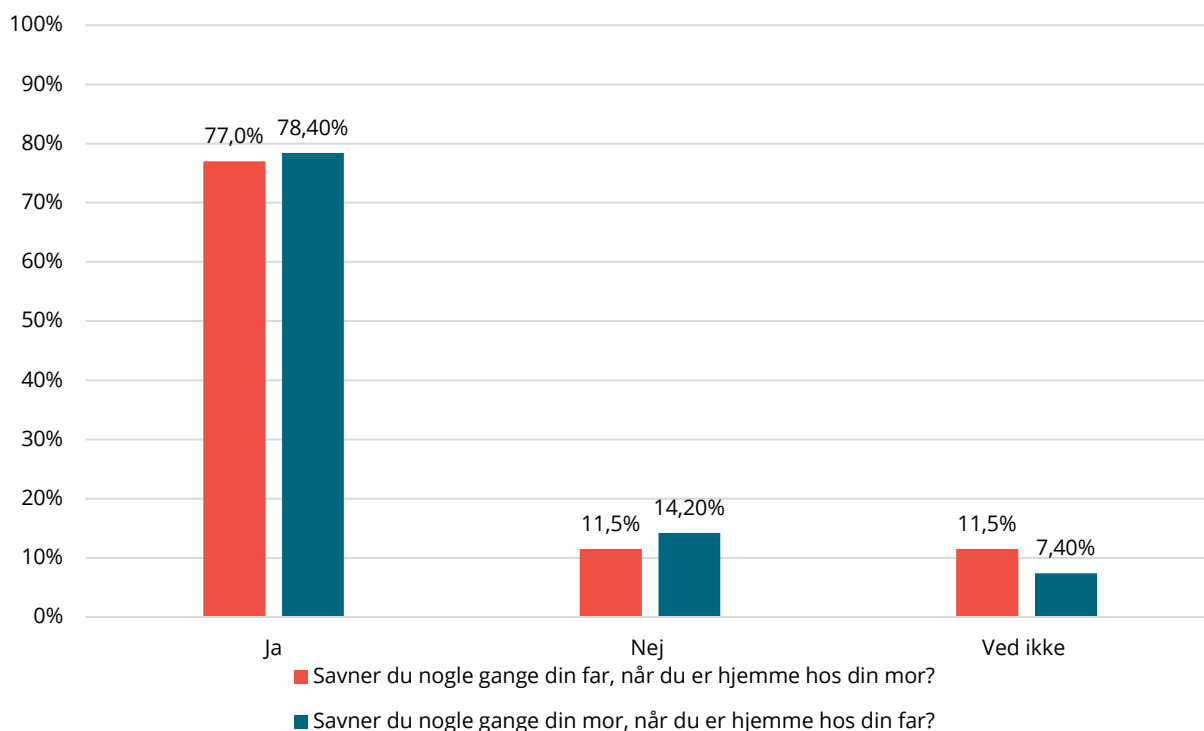
I Børns Vilkårs undersøgelse har vi sat fokus på småbørns savn af forældre, der ikke bor sammen. Det har vi bl.a. gjort i spørgeskemaundersøgelsen, hvor vi også har undersøgt, om børnene taler med deres anden forælder om savnet.

Størstedelen af børn i delte familier savner deres ene forælder, når de er hos den anden forælder

Det følgende bygger på svar fra børn, hvis forældre ikke bor sammen, men hvor barnet har kontakt med begge forældre.

Knap otte ud af ti børn (78 pct.) i spørgeskemaundersøgelsen svarer, at de nogle gange savner deres mor, når de er hos deres far. En lige så stor andel (77 pct.) svarer, at de savner deres far, når de er hos deres mor. To ud af tre børn (64 pct.) svarer, at de både savner mor, når de er hos far og vice versa. Denne form for savn, hvor barnet savner begge sine forældre, er altså et vilkår for mange af børnene.

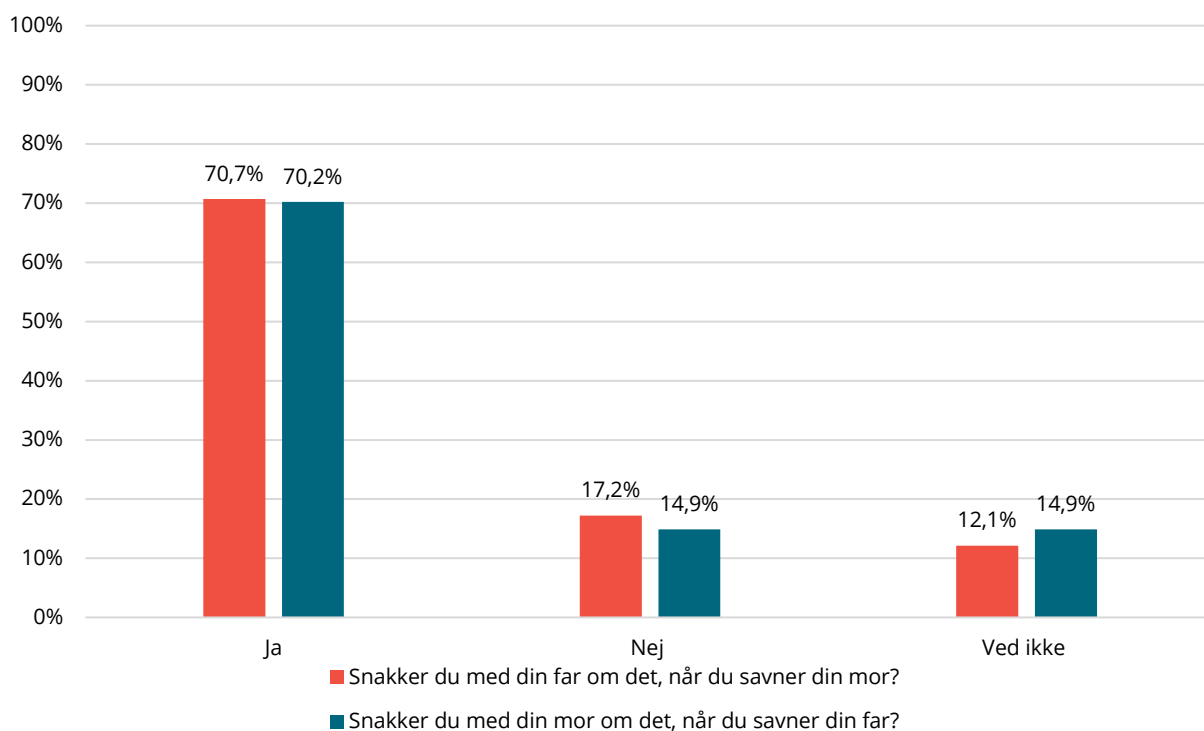
Figur 1: Savn af den ene forælder, når barnet er hos den anden forælder

Figuren viser spørgsmålene: 'Savner du nogle gange din far, når du er hjemme hos din mor?'. Antal besvarelser: 148 samt 'Savner du nogle gange din mor, når du er hjemme hos din far?'. Antal besvarelser: 148.

I spørgeskemaundersøgelsen har vi også undersøgt, om børnene taler med deres ene forælder om det, når de savner den anden. Det svarer syv ud af ti børn i undersøgelsen ja til. Desuden svarer ca. to ud af tre børn (64 pct.), at de taler med begge deres forældre om savnet af den anden forælder⁷.

Figur 2: Taler barnet med sine forældre om savn af den anden forælder

Figuren viser spørgsmålene: 'Snakker du med din far om det, når du savner din mor?'. Antal besvarelser: 116 samt 'Snakker du med din mor om det, når du savner din far?'. Antal besvarelser: 121.

Vi har fremlagt resultaterne om savn af forældre for en ekspertgruppe, der alle arbejder med skilsmisseområdet gennem forskning og/eller indsatser målrettet børn og familier, der er berørt af samlivsbrud.

Ekspertgruppen nikker genkendende til, at savn kan fylde meget hos børn, hvis forældre er gået fra hinanden. Eksperterne påpeger også, at savn ikke altid er udtryk for noget negativt, men er et vilkår for mange børn:

”

Det her aspekt med savn, det kan jeg fuldstændig genkende. Det er også beskrevet i mit forskningsmateriale, bare med større børn. Nu siger de små børn det bare også. Jeg tror også, at det understreger, at når man bor delt mellem sine forældre, så er det oftest en præmis, at man savner. Det er en del af det. Det kan være, at det er skidt, men det kan også være, at det er bare sådan, det er. Mange af de børn, jeg har talt med, siger, at de gerne vil tale om det, men jeg møder også nogen, der ikke har lyst til at tale om det, for det er sådan det er, og det er der ingen grund til. Fordi 'det bliver ikke anderledes'.

Anja Marschall, lektor og forsker ved Københavns Professionshøjskole, Pædagoguddannelsen, Dagtilbud

En anden ekspert påpeger også, at savn er et vilkår for mange børn, og det kan have betydning, *hvordan* man taler med børn om savn. Eksperten fremhæver, at savn også kan være udtryk for en god tilknytning mellem barn og voksen og positive følelser over for forældrene:

”

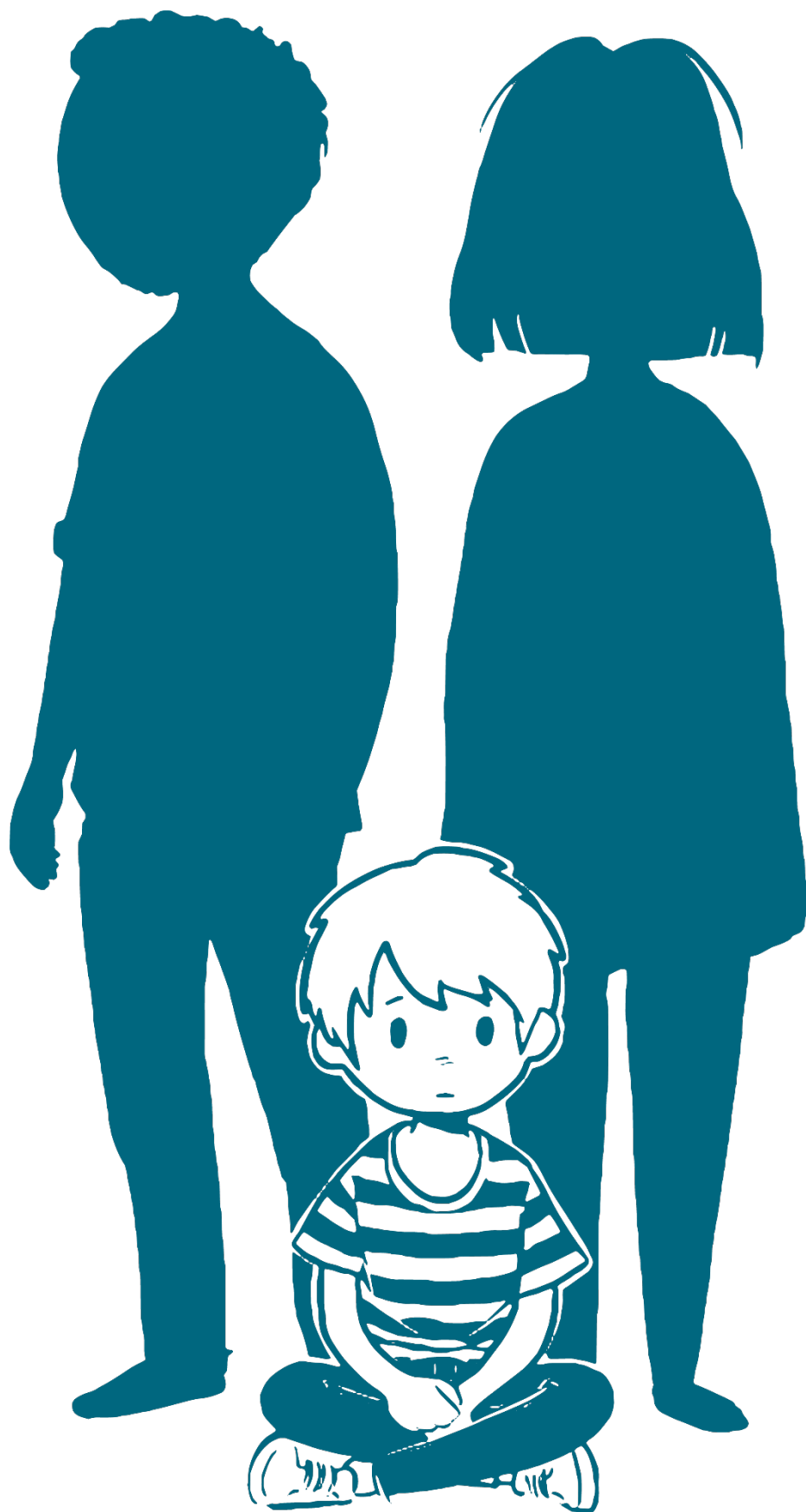
Jeg kan helt sikkert genkende det her med, at savn fylder rigtig meget for de børn, som jeg observerer eller interviewer. Men man skal også være forsigtig med altid at gøre det til en meget stor problematik, men mere et almindeligt vilkår. Hvordan vi taler med børnene, har også betydning for, hvordan de kan fortælle om det selv. De børn, jeg har talt med på seks-otte år, taler ofte om savn, og det kan både være det her dobbelte savn, altså når jeg er hos mor, savner jeg far og omvendt, det er ligesom et vilkår. Men der er også nogle, der savner den forælder, de ikke ser så meget. Altså savnet til en forælder, som de kun ser sporadisk eller måske slet ikke, kan fylde noget, og så er der faktisk også flere børn, som savner den, de oplever som primærforælderen, når de er hos den anden forælder. Så det kan være det, at hverdagslivet primært er ét sted, og de føler en stærk tilknytning til den ene forælder. Det betyder, at de savner dem ekstra meget, når de så er på samvær hos den anden.

Sarah Alminde, postdoc og forsker ved Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, Roskilde Universitet

Som citatet ovenfor illustrerer, er der mange forskellige forhold, der kan spille ind på barnets oplevelse af savn til forældrene, fx hvem barnet primært bor hos, og om barnet har kontakt med begge forældre.

På grund af datamaterialets størrelse, er det ikke muligt at opdele analysen af savn yderligere i forhold til børnenes konkrete dele- eller samværsordning, fx om de bor lige meget hos begge forældre eller mest hos den ene forælder.

Det vigtigste er dog ifølge eksperterne at tage udgangspunkt i barnets egen oplevelse og ord, når man taler med børn om savn.

Børn om det at savne 'dobbelt' – "Hjemme hos far savner jeg nogle gange mor – hjemme hos mor, savner jeg nogle gange far"

Børns Vilkår har også undersøgt småbørns oplevelse af savn mere dybdegående gennem fem kvalitative interviews med børn i alderen fire-fem år. I nogle interviews fortæller børnene spontant om savn, når de beskriver deres dagligdag, mens andre børn reflekterer over det, når de bliver spurgt ind til det.

KVALITATIVE INTERVIEWS MED BØRN

- Børns Vilkår har interviewet fem børn i alderen fire-fem år om hverdagslivet i en delt familie, hvor forældrene ikke bor sammen.
- Interviewene tager afsæt i en interviewguide, hvor alle spørgsmål er udformet med afsæt i børnenes alder og udviklingstrin.
- I interviewene har Børns Vilkår anvendt følelseskort for at understøtte samtalen med børnene. Følelseskort er billeder af tegnede ansigter med forskellig mimik, der hjælper børnene med at sætte ord på deres følelser og støtter op om børnenes hukommelse.
- Børns Vilkår har i interviewene også brugt hånddukken Solbjørn, der kan stille børnene spørgsmål og kan hjælpe til at eksemplificere situationer og følelser.

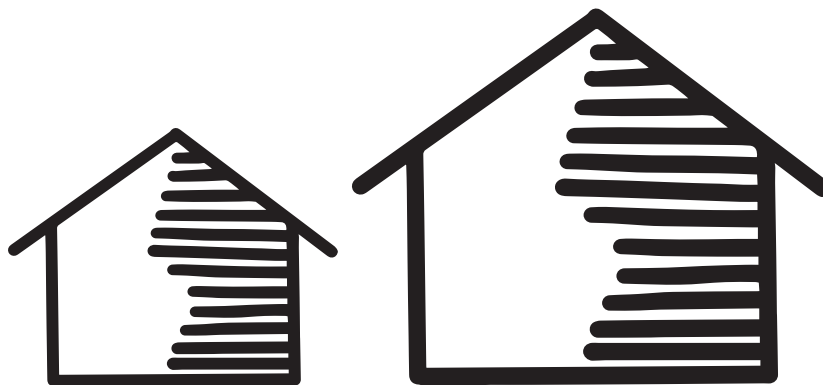
Læs mere om interviews i metodeafsnittet.

Det 'dobbelte savn' af forældre, som ses i resultaterne fra spørgeskemaet, viser sig også i det kvalitative interviewmateriale, hvor flere af børnene fortæller, at de savner deres ene forælder, når de er hos den anden forælder. I uddraget nedenfor fortæller Tobias, hvordan han både har prøvet at savne sin mor, engang han var hos sin far og sin far, da han var hos sin mor:

- Interviewer: *Solbjørn bor hos sin mor og hos sin far, og nogle gange savner Solbjørn sin mor og sin far. Når han er hos sin mor, så savner han sin far, og når han er hos sin far, så savner han sin mor.*
- Tobias: *Sådan er det også nogle gange med mig.*
- Interviewer: *Sådan har du det også nogle gange. Det kender du godt?*
- Tobias: *Ja.*

Silke fortæller også, hvordan hun har prøvet at savne hjemme hos sin mor og far. Silke har netop fortalt, at hun har prøvet at sige det til en voksen, når hun har savnet sin mor eller far, mens hun er i børnehave:

- Interviewer: *Og hvad hvis du er hjemme hos mor eller far. Har du så prøvet at savne din mor og far, når du var hjemme?*
- Silke: *Mmm.*
- Interviewer: *Ja, måske? Kan du huske på et tidspunkt, hvor du har prøvet at savne dem?*
- Silke: *Mmm.*
- Interviewer: *Ja?*
- Silke: *Hjemme hos far OG mor.*

Flere af børnene fortæller, at de har prøvet at ringe til deres forældre, når de savner dem. Her har Sara netop fortalt om, hvordan de holder fødselsdag i hendes familie:

- Sara: *Nogle gange savner jeg mor.*
- Interviewer: *Nogle gange savner du mor. Er det, når du er hjemme hos far eller nogle andre steder?*
- Sara: *Ja, nogle gange, når vi er i sommerhus, og far har fødselsdag, så savner jeg mor.*
- Interviewer: *Ja. Når I er i sommerhuset, og far har fødselsdag, så kan du godt savne mor?*
- Sara: *Mmm.*
- Interviewer: *Det kan jeg godt forstå. Ved du hvad, der er rigtig mange børn, der savner deres mor eller far, når de ikke er sammen med dem. Sådan har du det også nogle gange med din mor, at du savner hende? Hvad gør du så, når du savner mor? Kan du huske det, hvad du gjorde sidste gang?*
- Sara: *Så sagde far bare til mig, at vi kunne ringe til hende.*
- Interviewer: *Så du sagde det til far, at du savnede, eller kunne han bare gætte det?*
- Sara: *Han så, at jeg var ked af det, og så spurgte han, hvorfor at jeg var ked af det, og så sagde jeg bare, at jeg savnede mor. Så sagde han, at vi kunne ringe til mor.*

For andre børn er det dog ikke en mulighed at ringe til sin anden forælder. Her fortæller Tobias, hvordan han har lyst til at ringe til sin ene forælder, som han savner, men ikke gør det, fordi den anden forælder ikke synes, det er en god idé. Tobias er blevet spurgt til, hvad han konkret har gjort, når han har savnet sine forældre:

- Tobias: *Men skal jeg sige, hvad der var lidt tarveligt af min far? Han siger nogle gange, at jeg ikke må ringe til min mor, selvom jeg spørger. Så siger han nej.*
- Interviewer: *Okay.*
- Tobias: *Så siger jeg det til min mor.*
- Interviewer: *Hvordan får du det så, når han siger, at du ikke må ringe til hende? [Tobias vælger et følelseskort, der viser følelsen ked af det]. Sådan lidt ked af det?*
- Tobias: *Mmm.*
- Interviewer: *Det kan jeg godt forstå, og så siger du det til din mor, næste gang du kommer hjem til hende? At du ikke må ringe.*
- Tobias: *Ja.*
- (...)
- Interviewer: *Så det synes far ikke er en god idé måske [at du ringer til mor]?*
- Tobias: *Han vil have, at jeg skal lave noget andet i stedet for at tale i telefon.*

Børns Vilkårs ekspertgruppe gør opmærksom på, at mange faktorer kan spille ind på, om børn kan kontakte den anden forælder. Det gælder fx forældrenes indbyrdes forhold, konkrete aftaler eller potentiel konflikt mellem forældrene.

”

Det er svært, når forældrene ikke har særlig god adgang til hinanden. Så det vil sige, hvis det ikke er en mulighed at sige 'du kan ringe til mor', fordi det må forælderen ikke. Eller det vil mor ikke have, eller omvendt. Så bliver det svært, fordi lige pludselig er nogle af de ting, som man tænker vil være hjælpsomt for barnet, simpelthen ikke en mulighed. Nogle gange er der også forældre, der siger, at det skal vi prøve at forklare, at nej, vi kan ikke ringe til far, fordi far og jeg har en aftale om, at det gør vi ikke. Så det er vi bare nødt til at lade være med at gøre nu.

Søren Marcussen, leder af Familieafdelingen KBH, Center for Familieudvikling

Dog påpeger en ekspert også, at grundene til, at nogle forældre lader deres børn ringe til den anden forælder, mens andre ikke gør, kan bunde i meget forskellige årsager og erfaringer. Det handler ikke altid om forældrerens egne følelser, men kan også være et udtryk for, at forældre forsøger at hjælpe deres børn i savnet ved at aflede dem i form af ikke altid at lade barnet ringe til den anden forælder. Dette kan bl.a. skyldes tidligere erfaringer med, at det kan gøre savnet endnu sværere for barnet, eller at barnet efterfølgende reagerer ved at blive ked af det.

KAN VI RINGE
TIL FAR?

Børn, der savner, kan være bange for at gøre den anden forælder ked af det - *"Han må ikke så godt se, at jeg er ked af det"*

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at størstedelen af børnene i delte familier taler med henholdsvis deres mor og far om det, når de savner deres anden forælder.

For nogle børn kan det dog også være svært at vise, at man savner sin anden forælder og måske er ked af det. Nogle børn kan nemlig være bange for, om den forælder, barnet er hos, bliver ked af det over, at barnet savner den anden forælder.

I citatet nedenfor fortæller Sara, hvordan hun nogle gange prøver at skjule det for sin ene forælder, når hun savner den anden. Hun vil gerne vise, at hun har det godt, i stedet for at vise, at hun er ked af det:

Interviewer: *Tror du, at mor og far kan se på dig, når du savner dem?*

Sara: *Jeg gør sådan her [viser følelseskort af pige, der holder sig på hagen] så mor ikke tror, at jeg er ked af det.*

Interviewer: *Så mor kan se, at du er ked af det?*

Sara: *Nej, så hun...*

Interviewer: *Så hun ikke tror, at du er ked af det?*

Sara: *Bare så far ikke kan se, at jeg er ked af det, og at jeg ikke savner mor.*

Interviewer: *Årh så gør du sådan der [interviewer holder hånden op for ansigtet?] så han ikke ser, at du er ked af det. Er det sådan?*

Sara: *Ja.*

Interviewer: *Fordi, kan du ikke så godt lide, at han opdager, at du er ked af det, eller må han godt se, at du er ked af det?*

Sara: *Han må ikke så godt se, at jeg er ked af det.*

Interviewer: *Nej, fordi hvad så?*

Sara: *Så kan jeg bare ikke - fordi så kan jeg ikke, fordi så vil jeg bare så gerne gemme mig for ham.*

- Interviewer: *Ja, så du vil gerne gemme dig for ham. Gemmer du lidt, hvordan du har det for din far? Er det sådan?*
- Sara: *Jeg har det godt.*
- Interviewer: *Så du viser ham, at du har det godt?*
- Sara: *Ja.*
- Interviewer: *Ja. Hvordan kan det være, at du helst vil sige til ham, at du har det godt?*
- Sara: *Han må nemlig ikke se, at jeg er ked af det.*
- Interviewer: *Er det fordi, at du tænker på, hvordan far får det, hvis han opdager det?*
- Sara: *Ja.*

At det kan være svært for børn at vise, at de savner deres ene forælder, er også et aspekt, eksperterne genkender. De beskriver bl.a., hvordan det kan være svært og sårbart for forældre, når barnet savner den anden forælder:

”

Der kan være forældre, der har svært ved, at deres børn taler om savn. Det kan både være det, at det er sårbart for forældrene, for 'hvorfor savner du nu mor, nu hvor du er hos mig, eller hvorfor savner du far? Når nu jeg ser dig så lidt, hvordan kan det så være, at selv når du er ovre hos mig, så savner du den anden?'

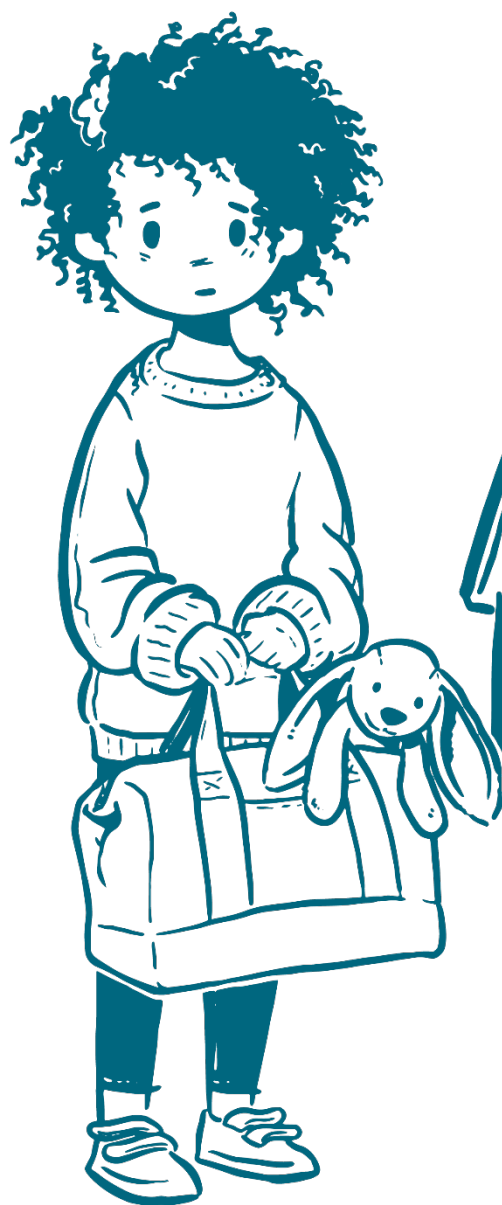
Søren Marcussen, leder af Familieafdelingen KBH, Center for Familieudvikling

En anden ekspert fremhæver også, at det kan være svært for barnet at tale om savn af frygt for at gøre forældrene kede af det:

”

Der er også børn, hvor det er en præmis, at mor og far har det så fint med deleordning, at barnet ikke kan gøre noget ved det. Det er bare sådan, det er, og barnet kan godt tale om det, men barnet kan have tanken, at 'hvis jeg begynder at ruske i dem, så ødelægger jeg jo mors og fars liv. De er jo lige så glade for, hvordan det foregår lige nu'. Det kan børn jo også mærke.

Anja Marschall, lektor og forsker ved Københavns Professionshøjskole, Pædagoguddannelsen, Dagtilbud

Skilsmisse og savn fylder også hos forældre, der kontakter Børns Vilkårs ForældreTelefon og Skilsmissebrevkasse

44%

AF SAMTALERNE PÅ FORÆLDRETELEFONEN I 2021
HANDLEDE OM SKILSMISSE

I samtaler med forældre, hvis børn var seks år eller yngre, handlede mere end halvdelen (52 pct.) om skilsmisserelaterede spørgsmål.

En gennemgang af samtaler på ForældreTelefonen viser, at en række temaer går på tværs, når forældre ringer med spørgsmål om skilsmisse. Forældre ringer typisk med spørgsmål om samværs- og deleordninger, skiftedage, regler og opdragelse. Andre hyppige temaer er bekymringer om børnenes følelsesmæssige reaktioner, når forældrene går fra hinanden, eller om mistrivsel hos barnet efter bruddet.

Der er stor forskel på, hvor højt konfliktniveauet er mellem forældrene, når den ene part søger rådgivning på ForældreTelefonen. I samtaler, hvor konfliktniveauet mellem forældrene er højt, er forældrene ofte uenige om, hvem der skal have forældremyndigheden, eller hvor børnene skal have deres primære bopæl. Andre forældre søger råd om, hvordan de skal fortælle deres børn om en forestående skilsmisse.

FORÆLDRETELEFONEN

Børns Vilkårs ForældreTelefonen tilbyder gratis anonym børnefaglig rådgivning og sparring til forældre, bonusforældre, bedsteforældre, naboer og andre pårørende. Rådgivningen favner de små og store spørgsmål, der kan rejse sig i forhold til fx opdragelse, mistrivsel hos et barn eller barnets tarv i en skilsmisse.

SKILSMISSEBREVKASSEN

Skilsmissebrevkassen er et rådgivningstilbud til familier i skilsmisse. Her kan forældre, bonusforældre og bedsteforældre m.fl. skrive anonymt til brevkassen om alt, der relaterer sig til, hvordan de som voksne kan støtte børn i forbindelse med en skilsmisse. Rådgivningen kan både handle om en aktuel skilsmisse eller en problemstilling, der relaterer sig til en skilsmisse, der ligger år tilbage. Brevkassen bliver besvaret af rådgivere fra Børns Vilkår. Det er også muligt at læse breve fra andre voksne og de tilhørende svar fra rådgiverne.

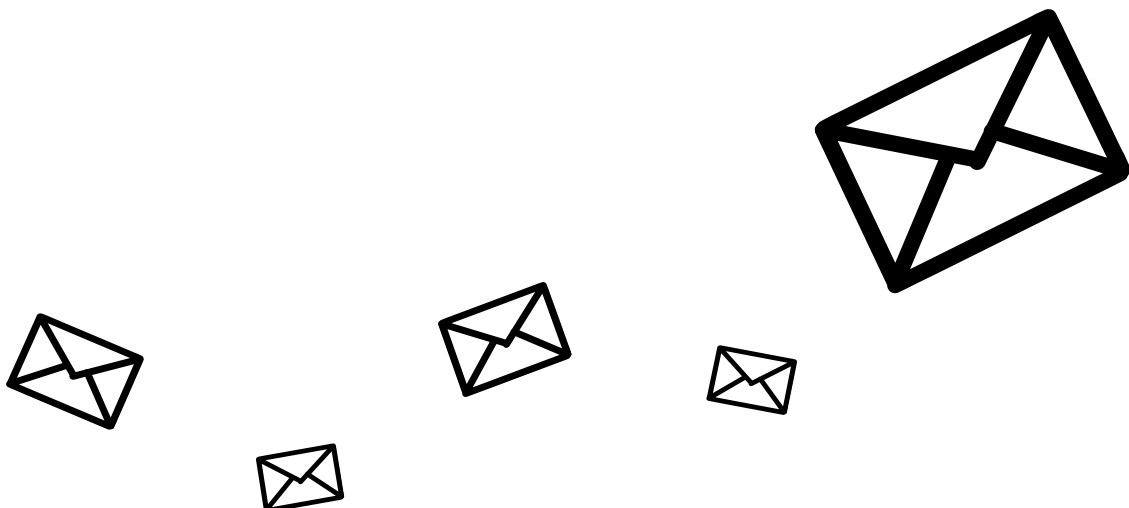
”

BREV TIL SKILSMISSEBREVKASSEN

Vores datter er snart 3 år, og vi har også en yngre søn. I starten da vi blev skilt aftalte vi at facetime dagligt, fordi jeg ikke så børnene så ofte. Nu er vi begyndt med 9/5 og det fungerer bare. Dog er jeg bekymret for det konstant minder vores datter om, at mor eller far ikke er der. Efter en endt samtale oplever jeg at vi taler meget om hvor mor er henne, og er bange for hun er ked af det, fordi hun forstår det ikke. Moren mener at vi skal forsætte med facetime dagligt. Er der et rigtig eller forkert svar her?

SÅDAN SVARER BØRNS VILKÅR

En rådgiver fra Skilsmissebrevkassen skriver bl.a. som svar til forælderen, at børn er forskellige og derfor også kan have behov for noget forskelligt. Rådgiveren opfordrer til at vurdere, om den daglige kontakt med den anden forælder er barnets eller forælderen behov og at genoverveje den daglige kontakt, hvis det viser sig mere at være forælderen end barnets behov.

Børn i delte familier: Hvor bor de, med hvem og hvordan?

Størstedelen af børnene i Børns Vilkårs spørgeskemaundersøgelse (85 pct.) bor med begge forældre i samme husstand, mens 15 pct. bor i en anden type familie, hvor de enten bor på skift mellem forældrene eller hos én forælder, evt. med dennes nye partner⁸.

BØRN I DELTE FAMILIER

Henviser til børn med forældre, som ikke bor sammen, dvs. børn, der bor på skift hos begge deres forældre eller bor med den ene forælder og evt. dennes nye partner. Børn, der har én enkelt forælder (den anden forælder er gået bort, ukendt eller donor), indgår ikke i gruppen. I undersøgelsen er der 160 børn, der bor i delte dele familier.

Hvis vi ser nærmere på de 160 børn i spørgeskemaundersøgelsen, der lever i 'delte familier', bor de fleste, ca. syv ud af ti børn, på skift mellem deres forældre (69 pct.), mens én ud af fire (25 pct.) bor fast hos deres mor uden andre voksne i husstanden. En lille gruppe (6 pct.) bor fast hos den ene forælder (typisk mor) sammen med dennes nye partner. Ingen børn i undersøgelsen bor kun hos deres far uden andre voksne i husstanden. De fleste af børnene, der bor med én af deres forældre, har også kontakt med den anden forælder. Det er personalet i børnehaven, der har angivet oplysningerne omkring barnets boforhold.

Metode

Analysen i dette notat er baseret på en spørgeskemaundersøgelse om børns hverdagsliv og oplevelse af tryghed i familier. De kvantitative data er suppleret med kvalitative data fra gruppe- og enkeltinterviews med børn i alderen fire-fem år og med citater fra eksperter.

Spørgeskemaundersøgelse i Børns Vilkårs Børnehavepanel

De kvantitative analyser bygger på data indsamlet via et digitalt spørgeskema, der er sendt ud til børnehavebørn alderen fem-seks år via Børns Vilkårs Børnehavepanel. I alt har 341 ud af landets 3368 børnehaver indvilget i at være en del af Børns Vilkårs Børnehavepanel. Det svarer til, at 10 procent af børnehaverne i Danmark er en del af panelet. Læs mere om Børnehavepanelet her: [Børns Vilkårs børnepaneler](#)

Spørgeskemaundersøgelsen blev besvaret i perioden 9. februar til 15. april 2022. I alt deltog 118 ud af de 341 institutioner i panelet i spørgeskemaundersøgelsen. Det svarer til, at ca. hver tredje institution i Børnehavepanelet (35 pct.) deltog i undersøgelsen. Undersøgelsen blev besvaret af 1.153 ud af 6.050 børn i målgruppen. På respondentniveau giver det en svarprocent på 19 pct.

Repræsentativitet i undersøgelsen

Børns Vilkår har undersøgt, om spørgeskemaundersøgelsen er repræsentativ ved at sammenligne data fra undersøgelsen med tal fra Danmarks Statistik på centrale parametre i forhold til børn født i 2015/2016. Resultaterne viser, at der er en repræsentativ fordeling af drenge og piger i analyseudvalget, mens børn med anden etnisk baggrund end dansk er underrepræsenterede i undersøgelsen. Hvad angår institutionstype og region viser resultaterne, at private børnehaver samt børnehaver fra Region Sjælland og Region Syd er overrepræsenterede i undersøgelsen, mens børnehaver fra Region Hovedstaden og Region Midtjylland er underrepræsenterede. Andelen af børnehaver fra Region Nordjylland er repræsentativ.

Resultaterne viser også, at børn, der bor i en anden familietype⁹, er underrepræsenterede i undersøgelsen. I forhold til vores resultater opererer vi med en undergruppe af børn i delte familier, hvor børn med én forælder (anden forælder er gået bort, ukendt, donor) ikke indgår.

Dermed går vi fra 177 børn i repræsentativitetsanalysen til en undergruppe på 160 børn i delte familier. De to grupper falder dog begge i kategorien anden familietype, hvor barnet ikke bor med begge sine forældre i samme husstand. Børn i delte familier kan derfor heller ikke betragtes som repræsentativ for populationen, selvom vi ikke kan udføre en egentlig repræsentativitetstest på denne undergruppe alene, da vi ikke kan trække tal, der matcher fuldstændigt i registrene. Analysen i dette notat kan derfor kun sige noget om de børn i delte familier, der har deltaget i

undersøgelsen. Vi kan altså ikke generalisere til populationen. Vi præsenterer alligevel analyserne for at give disse børn en stemme og fremlægge deres oplevelser, som vi har indsamlet gennem undersøgelsen.

Vi har generelt valgt ikke at vægte data i analyserne, da dette kan medføre skævvridninger, idet vi ikke kender alle karakteristika ved den population, vi undersøger.

Tabel 1: Resultater fra repræsentativitetstest

		Analyseudvalg		Population		Z-værdi	P-værdi
		Antal	Andel	Antal	Andel		
Køn	Drenge	580	50,8%	63113	51,4%	-0,40	0,69*
	Piger	561	49,2%	59619	48,6%	0,40	0,69*
	Total	1.141	100%	122732	100%		
Etnicitet	Dansk oprindelse	994	88,9%	104594	85,2%	3,47	0,00
	Efterkommere	92	8,2%	3768	3,1%	10,00	0,00
	Indvandrere	32	2,9%	14370	11,7%	-9,20	0,00
	Total	1118	100%	122732	100%		
Familietype	Bor med begge forældre i samme husstand	985	84,8%	97598	80,0%	4,04	0,00
	Bor i en anden familietype**	177	15,2%	24349	20,0%	-4,04	0,00
	Total	1.162	100%	121947	100%		

Region							
Region Hovedstaden	28	24,1%	1010	32,4%	-1,91	0,06	
Region Sjælland	25	21,6%	414	13,3%	2,62	0,01	
Region Syddanmark	30	25,9%	598	19,2%	1,82	0,07	
Region Midtjylland	20	17,2%	760	24,4%	-1,80	0,07	
Region Nordjylland	13	11,2%	333	10,7%	0,18	0,86*	
Total	116	100,0%	3115	100,0%			
Institutionstype							
Kommunal	102	86,0%	3055	90,7%	-1,60	0,11	
Privat	16	14,0%	313	9,3%	1,60	0,11	
Total	118	100%	3368	100,0%			

Note: Testresultater fra z-tests med et fastsat signifikansniveau på 20 pct. og en kritisk værdi på +1,28. *Repræsentativ. ** Anden familietype er hvis barnet ikke bor sammen med begge forældre i samme husstand. Udeboende børn er ikke medtaget i beregningerne.

Et spørgeskema målrettet børnehavebørn

Børns Vilkårs spørgeskema er sat op i et børnevenligt digitalt univers, hvor børnene svarer på spørgsmål ved brug af en computer eller tablet. Alle spørgsmål og svarmuligheder bliver læst op for barnet, og børnene svarer ved at trykke på et billede, der passer til deres svar. Alle børn starter med at få en introduktion til spørgeskemaet, hvor de bl.a. informeres om, at deltagelsen er frivillig. Spørgeskemaet er pilottestet i flere omgange med løbende justeringer af designet. Med pilottesten sikrer vi, at børnene forstår alle spørgsmål og svarmuligheder, samt at spørgeskemaet kan besvares på 10-15 min.

Barnets eget perspektiv i fokus

I undersøgelsen om børns hverdagsliv og oplevelse af tryghed i familier, har personalet i institutionen indledningsvist besvaret nogle baggrundsspørgsmål om barnet, herunder barnets alder, om barnet har søskende, og hvilke voksne, barnet bor sammen med. Børnene har selv besvaret spørgsmålene om deres hverdagsliv.

Børns Vilkår opfordrer personalet i børnehaverne til, at børnene svarer på spørgsmålene på egen hånd, uden at en voksen kigger med eller assisterer barnet. Kun hvis barnet går i stå med besvarelsen og har brug for hjælp til at komme videre, opfordres personalet til at hjælpe barnet.

Vi opfordrer desuden personalet til, at de lader alle børn i målgruppen (de ældste børn i børnehaven) besvare spørgeskemaet. En metodisk udfordring ved spørgeskemaundersøgelsen er, at vi ikke kan styre, hvorvidt personalet observerer eller involverer sig i børnenes besvarelser, eller om personalet udvælger bestemte børn til deltagelse, fx børn i særligt ressourcestærke positioner.

Særligt om de kvantitative analyser

I notatet præsenterer vi tal (frekvenser). I forhold til analyserne af børn i delte familier er det vigtigt at have in mente, at talmaterialet er småt og dermed behæftet med en vis usikkerhed.

Kvalitative data fra gruppe- og enkeltinterviews med børn

Børns Vilkår har interviewet fem børn i alderen fire-fem år om hverdagslivet i en 'delt familie', dvs. hvor barnets forældre ikke bor sammen. Børnene er dels rekrutteret gennem eksisterende samtaletilbud til børn, hvis forældre er gået fra hinanden og dels opslag på Børns Vilkårs hjemmeside og sociale medier samt gennem netværk. Rekruttering af små børn, der bor i delte familier, strakte sig over seks måneder, da det var udfordrende at rekruttere tilstrækkeligt mange børn til interviews. Børns Vilkår har tilstræbt at sikre spredning ift. geografi, køn, alder og familiesituation i rekrutteringen. På grund af det lille datamateriale er der ikke fortaget en selvstændig analyse af de kvalitative interviews. I stedet anvendes citater fra interviews primært til at eksemplificere resultater fra spørgeskemaundersøgelsen og til at formidle oplevelser af savn i børns eget sprog.

De gennemførte interviews tager afsæt i en interviewguide, hvor alle spørgsmål er udformet med afsæt i børnenes alder og udviklingstrin. Interviews med børn i delte familier er enten foretaget i barnets børnehave eller i lokaler stillet til rådighed af et gruppetilbud, som barnet har gået i.

I interviewene har Børns Vilkår anvendt følelseskort for at understøtte samtalen med børnene. Følelseskort er billeder af tegnede ansigter med forskellig mimik, der hjælper børnene med at sætte ord på deres følelser og støtter op om børnenes hukommelse.

Børn deltager frivilligt og med samtykke fra deres forældre

Begge børnenes forældre har givet skriftligt samtykke til deres barns deltagelse i interview. Børns Vilkår fortæller også børnene, at det er frivilligt, om de vil være med, og interviewerens opmærksomhed på barnets signaler før og under interviewet. Børns Vilkår giver børnene mulighed for at afslutte interviewet undervejs, hvis børnene fx virker trætte.

Alle citater er anonymiseret

Alle børn, der optræder i notatet, er anonymiserede. Størstedelen af citaterne er uredigerede og står, som børnene selv har fortalt det. Enkelte steder er citaterne justeret, hvis den oprindelige version indeholdt oplysninger, der identificerede barnet, børnehaven eller andet. Børns Vilkår retter for sproglige fejl i citater, hvis de står i vejen for forståelsen eller læsbarheden.

Litteratur

Amato, Paul. (2000). The Consequences of Divorce for Adults and Children: An Update. *Journal of Marriage and Family*. 62. 1269 - 1287. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x>

Berman, R. (2019), "Children in Motion: Everyday Life Across Two Homes", Murray, L., McDonnell, L., Hinton-Smith, T., Ferreira, N. and Walsh, K. (Ed.) *Families in Motion: Ebbing and Flowing through Space and Time*, Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 195-213.
<https://doi.org/10.1108/978-1-78769-415-620191012>

Elam, K.K., Sandler, I., Wolchik, S. et al. Non-Residential Father-Child Involvement, Interparental Conflict and Mental Health of Children Following Divorce: A Person-Focused Approach. *Journal of Youth and Adolescence*, 45, 581-593 (2016). <https://doi.org/10.1007/s10964-015-0399-5>.

Harold, G.T. and Sellers, R. (2018), Annual Research Review: Interparental conflict and youth psychopathology: an evidence review and practice focused update. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 59: 374-402. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12893>.

Johnsen, I. O., Litland, A. S., & Hallström, I. K. (2018). Living in Two Worlds - Children's Experiences After Their Parents' Divorce - A Qualitative Study. *Journal of pediatric nursing*, 43, e44-e51.
<https://doi.org/10.1016/j.pedn.2018.09.003>

Leon, K. (2003). Risk and protective factors in young children's adjustment in parental divorce: A review of the research. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 52(3), 258-270. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2003.00258.x>

Marschall, A. (2017). When everyday life is double looped. Exploring children's perspectives on post-divorce family life with two households. *Children and Society*, 31, 342-352.
<https://doi.org/10.1111/chso.12202>

Marschall A. 2014. The time-shared child. Exploring children's perspectives on everyday life with two households. PhD Thesis, Department of Psychology, University of Copenhagen: Denmark

Ottosen, M. H., & Jensen, H. S. (2011). Børn i deleordninger: En kvalitativ undersøgelse (Vol. 11, No. 38). SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Ottosen, M. H., Stage, S. M. H., & Jensen, H. S. (2011). Børn i deleordninger. SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Sumari, M., Subramaniam, S. D. R., & Md Khalid, N. (2020). Coping with parental divorce: A study of adolescents in a collectivist culture of Malaysia. *Journal of Divorce & Remarriage*, 61(3), 186–205. <https://doi.org/10.1080/10502556.2019.1679595>

Tullius, J. M., De Kroon, M., Almansa, J., & Reijneveld, S. A. (2022). Adolescents' mental health problems increase after parental divorce, not before, and persist until adulthood: a longitudinal TRAILS study. *European child & adolescent psychiatry*, 31(6), 969–978. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01715-0>

Weaver, J. M., & Schofield, T. J. (2015). Mediation and moderation of divorce effects on children's behavior problems. *Journal of family psychology: JFP : journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*, 29(1), 39–48. <https://doi.org/10.1037/fam0000043>

Noter

¹ Disse tal er genereret via Danmarks Statistiks Statistikbanken BRN13. I udregningerne indgår udeboende børn ikke.

² Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistiks Forskerservice, Danmarks Statistiks Befolkningsregister. Forældre tæller her ikke alene biologiske forældre, men alle forældre, der fremgår af forældrehenvisningerne i det centrale personregister, som Danmarks Statistiks Befolkningsregister bygger på. Det betyder at adoptivforældre også fremgår af opgørelsen og ligeledes regnbuefamilier, hvis de er registreret som forældre på forældrehenvisningerne.

³ Marshall. 2014, Amato, 2000; Tulus et al., 2022.

⁴ Ottosen et al., 2011; Harold & Sellers, 2018; Elam et al., 2016; Weaver & Schofiel, 2015; Leon, 2003.

⁵ Ottosen et al., 2011; Marshall, 2017; Marshall, 2014.

⁶ Sumari et al., 2019; Berman, 2019; Johnsen et al., 2018.

⁷ I undersøgelsen indgår også en mindre gruppe børn med forældre af samme køn. Ingen af disse børn har dog svaret på spørgsmål omkring savn af forældre enten fordi de ikke bor i delte familier eller ikke har fået spørgsmål om savn.

⁸ For en mindre gruppe af børn er der angivet et andet boforhold, fx anbragt eller uoplyst boforhold. Disse børn indgår ikke i analysen.

⁹ Børn, der bor i en anden familietype, består af børn, der bor enten på skift mellem forældrene, med deres mor eller far eller med en forælder og dennes partner. Børn, der er anbragt uden for hjemmet eller udeboende, indgår ikke i denne gruppe eller i beregningerne.

November 2022

Ansvarshavende redaktør: Signe Korsgaard

Redigering: Nanna Christine Brixtofte Petersen

Layout: Josephine Spangsberg

Analyseansvarlig: Ida Haahr-Pedersen

Tekst og analyse: Ida Haahr-Pedersen, Louise Holbek Køningsfeldt, Freja Clara Kerrn-Jespersen, Jette Jensen, Malene Angelo, Amalie Mathilde Jacobsen, Emil Borgselius og Maria Nordbo Trelldal

Dataindsamling: Sofie Stage, Charlotte Møller Kjeldsen, Rasmus Thastum, Louise Holbek Køningsfeldt, Malene Angelo & Ida Haahr-Pedersen

Illustrationer: Mads Ortmann

Billeder: Jeppe Carlsen

Notatet er en del af et partnerskab mellem Børns Vilkår og Stryhns Familieselskab